

Murad Mtvarelidze

მურად მთვარელიძე

Gori State University

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Georgia, Gori

საქართველო, გორი

The Ambivalence of Giorgi Leonidze's Lyrics in Conditions of Socialist Realism and the Poet's Unknown Impromptu

გიორგი ლეონიძის ლირიკის ამბივალენტურობა სოციალისტური რეალიზმის პირობებში და პოეტის უცნობი ექსპრომტი

In the work of Giorgi Leonidze, the great Georgian poet of the 20th century, we consider to distinguish several stages, the most difficult of which is the second half of the twenties of the last century to almost the end of the thirties. At that time, the personal feelings of the poet and their fixation are contradictory: this similarity - difference is multi-charactered. These poetic works paradigmatically confirm the ambivalence of the poet's spiritual attitudes.

Especially noteworthy is the poem "Night of Iveria", about which the analysis developed and established in Georgian literary studies is completely different from reality. Neither the addressee of the poem, nor its tragic fate, nor the change of the text that this work underwent in subsequent editions, which is of great importance for evaluating the mood of the poet, is indicated and taken into account.

Keywords: Leonidze, ambivalency, epoch, exprompt, social realism

საკვანძო სიტყვები: ლეონიძე, ამბივალენტიზმი, ეპოქა, ექსპრომტი, სოციალისტური რეალიზმი

1966 წლის ზაფხულია... გიორგი ლეონიძე სასიკვდილო სარეცელზე წევს... მთელი საქართველო შეწუხებულია პოეტის ავადმყოფობის გამო. ვინ არ მიდის მის სანახავად... ქართული სიტყვის ფალავანი კი ფრთების დასაკეცად ეშხადება და, ვინ იცის, რა ფიქრები უტრიალებს გონებაში...

როგორც დგინდება, სამშობლოს მეხოტბეს, მის წიაღში მყარად ფესვადგმულ პოეტს სიკვდილის წინაც ერისა და მამულის ბედი თუ უბედობა ადარდებდა. მოვუსმინოთ პროფესორ ჯიბო ლომაშვილს:

„გარდაცვალებამდე ერთი კვირით ადრე „ლეჩკომბინატში“ მის სანახავად მივედით. გიორგი ლეონიძეს იმ დროს 39 გრადუსი სიცხე ჰქონდა, სპილენძის თუნგით წყალი ედგა თავთან, ძალიან ცხელოდა... საუბარი არ გაგვიმართავს, რადგან ამის თავი ავადმყოფს აღარ ჰქონდა. მე მივმართე ასეთი სიტყვებით: „მია გოგლა, გულით რა გინდა“-მეთქი, მე ვფიქრობდი, რომ შეიძლებოდა მია გოგლას ესურვა თიანეთის რაიონიდან ივრის კალმახი, ან ხინკალი – რაც მას უყვარდა.

მან კი ასე მომმართა: „შენ რა, არ იცი, მე რა მინდა – საქართველოს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა“.

ეს ფიქრი და სადარდებელი კი გიორგი ლეონიძეს მთელი ცხოვრების მანძილზე არ ასვენებდა.

1925 წელს... პოეტი ერთ ბოჰემურ საღამოზე ექსპრომტად წერს ლექსს „ღამე ივერიისა“ და მას უძღვნის იმ დროის ულამაზეს ასულს თამუნია წერეთელს.

ეს ლექსი დღესაც ინახება ამ უმშვენიერესი ქალბატონის არქივში. ფანქრით ნაწერ გაცრეცილ ფურცელზე გარკვევით იკითხება ლექსის ტექსტი და რაც მთავარია, ადრესატის გვარი და სახელი.

თამუნია წერეთელი იმ დროს უკვე აღიარებული იყო ტიცინ ტაბიძის მუზად, მისი საუკეთესო ლექსების შთაგონებად... ქართველი მწერლები, თამუნიას ზღაპრულ სილამაზესთან ერთად, მასში ხედავდნენ ძველ საქართველოს, ჩვენი ქვეყნის გარდასული დღეების დიდებას. სწორედ ასეთი წარწერით უჩუქებია კონსტანტინ გამსახურდიას თამუნიასთვის „დიონისოს ღიმილი“: „ძველი საქართველოს ცოცხალ ფრესკას თამარ წერეთელს. ავტორი“, ხოლო გრიგოლ რობაქიძეს „გველის პერანგზე“ ასეთი წარწერა გაუკეთებია: „თამარ წერეთელს, თუ შევძელი ამ რომანით ქართველი ქალის ასახვა, მაშინ ვიფიქრებდი, რომ თქვენს ნაცნობობას ჩემთვის ტყვილად არ ჩაუვლია. გრ. რობაქიძე, 1926 წ. ოქტომბრის თავლობის მზე, ტფილისი“.

ეს ავტოგრაფები იმისთვის გავიხსენეთ, მკითხველი კიდევ ერთხელ დაგვერ-წმუნებინა, რომ თამუნია წერეთელი მისი დროის მწერლებისათვის საქართველოს ისტორიიდან გადმოსულ ფრესკად აღიქმებოდა, რაც ამავდროულად დიდ ეროვნულ ტკივილსაც უკავშირდებოდა, სიმბოლურად ეს ღირსეული ბანოვანი განასახიერებდა ჩვენი ქვეყნის წარსულს, ერთ დროს ძლევაში-სილს, ახლა კი მეობაწართმეულსა და სევდიანს.

თამუნიას თაყვანისმცემელთა შორის ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო გიორგი ლეონიძეც, რომლის დამოკიდებულება ამ ულამაზესი ქალისადმი კარგად გამოვლინდა ლექსში „ღამე ივერიისა“.

ლექსმა შემდგომ გარკვეული ტექსტუალური ცვლილებები განიცადა, რაც იმ ეპოქის ტვიფრით იყო განპირობებული.

ვიდრე მთავარ სათქმელს ვიტყოდეთ, სწორედ ამ ცვლილებებისა და აქედან გამომდინარე, ლექსის მიზანდასახულობის გარკვეულად ახლებურ გააზრებაზე გვსურს გავამახვილოთ ყურადღება. ეს ლექსი ქართულ ლიტერატურულ კრიტიკაში თავისებურად არის ინტერპირებული. მსჯელობანი მის შესახებ ამცდარია სწორ გზას (ლეონიძე, 2001, გვ. 40-46).

ამ ლექსში უპირატესად „ისტორიზმის გრძნობას“ ხედავდა გ. ასათიანი (ლეონიძე, 2001, გვ. 141).

ცნობილ ლექსმცოდნეს თ. ბარბაქაძეს მიაჩნია, რომ ლექსში „გვხვდება „სურვილი შორეულსა და მიუწვდომელზე, იმ აზნაურის ქალზე, რომლის კონკრეტული პოეტური ხატი თამუნია წერეთელი უნდა ყოფილიყო“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 349)

მ. ჯალიაშვილის აზრით, „ეს ღამე იმითაა გამორჩეული, რომ სწორედ ამ ღამეს იბადება, იწერება ლექსი... სამყარო ამღერებულა და სრულ ჰარმონიაშია ჩართული ივერიაც – თავისი გამორჩეული ხმებით. ლექსიდან მცენარესავით ამოიზრდება სიხარული, რომ ყველგან სიმშვიდეა“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 42).

უფრო ადრე ლექსში მხიარული, აღმატებული განწყობილებების შესახებ საუბრობდა ცნობილი კრიტიკოსი, აკად. გ. ჯიბლაძე: „თვით სიმღერაში ჯანსაღი პასეისტური გრძნობა ოპტიმისტური სიდიადითაა გაშლილი და ლექსის შინაგანი სიმფონია ამღერებს მკითხველის გულს“ (ჯიბლაძე, 1970, გვ. 278)

ემზარ კვიციანიშვილის თვალსაზრისით ლექსში „შეღამება ნაღვლიან ინტიმურ გრძნობას აღძრავს... და პოეტს წამით შორეული წარსულის ავადმოსაგონარი სინამდვილე წარმოუდგება („დახანძრებული წვეს ივერია“), მაგრამ გონებამ იცის, ის დრო ჩავლილი რომაა – დამშვიდებული ამბობს „ჩაღაგდნენ ყველა ჩინგის ხანები“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 43), მაგრამ მკვლევარი ანგარიშს არ უწევს ტექსტის პირველ ვარიანტს, სადაც „ძველის“ ნაცვლად ავტოგრაფში გვხვდება სიტყვა „რამე“, რაც აწმყო დროზე უფრო მიაწინებს, ვიდრე წარსულზე.

პროფ. ა. ნიკოლეიშვილის აზრით „ტკივილის ხმა ლექსში უფრო შინაგანად, დახშულად ისმის და ავტორი მის ხმამაღლა დეკლარირებას არ ახდენს“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 42).

როგორც დგინდება, მკვლევართა უმრავლესობა პოეტის სევდიან განწყობილებას წარსულის ეპიზოდებში ეძიებს, არადა, განცდა, რომელზედაც გ. ლეონიძე საუბრობს, მის ირგვლივ და მასშია.

რაც შეეხება „ჩინგის ხანებს“, ისევე როგორც ე. კვიციანიშვილი, ა. ნიკოლეიშვილიც ასკვნის: „ბელეზში საგულდაგულოდ დაუნჯებული „ლურჯი ყანების“ ხვავი და ბარაქა, რომლის ელვარებაც ლამპის ნათებასთანაა შედარებული, არაპირდაპირ იმაზე მიგვანიშნებს, საუკუნეთა მანძილზე უკულმა დატრიალებულ ბედის ბორბალი წაღმა რომ დაბრუნდება“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 45).

როგორც ვხედავთ, აზრი ორად იყოფა: ერთის თანახმად, ლექსი მხიარულების, ბედნიერების და საამური განწყობილების ერთგვარ გამოხატულებას წარმოადგენს (მ. ჯალიაშვილი, ჯიბლაძე), მეორე მხრივ, კი მასში პოეტის ტკივილიანი განწყობილებებია ასახული და ის საქართველოს წარსულის ტრაგიკულ დღეებს უკავშირდება. (კვიციანიშვილი, ნიკოლეიშვილი)

პირველი, რაც დღემდე ქმნის გაუგებრობას და ხელს უშლის ლექსის სწორად აღქმას, ისაა, რომ პოეტის ნაწარმოებთა არც ერთ გამოცემაში არაა მითითებული ადრესატი. აქედან გამომდინარე, ნაწარმოების ანალიზი თავიდანვე მცდარი გზით მიმდინარეობს. ლექსის იდეის გააზრება კი მხოლოდ მას შემდეგ იქნება შესაძლებელი, როცა ნათელი გახდება, რომ იგი ულამაზეს, მაგრამ ტრაგიკული ბედის ქართველ თავადის ასულს ეძღვნება. ამ მიზნით მოგვაქვს ლექსის პირველი – ავტოგრაფისეული ვარიანტი:

ღამე ივერიისა

თამარ წერეთელს

ისევ აყვავდა გული ვარდივით
მინდა მწუხარე ლექსი დავწერო,
დარიალიდან გადავარდნილი
ხაზარეთისკენ მისცურავს წერო.

დახანძრებული წევს ივერია,
მტკვარზედ წნორები უკრავენ თარებს,
მეტივეები სადღაც მღერიან,
სოფლის გუბეში გაჩრილა მთვარე.

სთვლემენ ბელეზში ლურჯი ყანები,
ელვარებს სხივი როგორც ლამპარი,
ჩალაგდნენ ყველა ჩინგის ხანები
თქვი მეწისქვილეც ერთი ზღაპარი.

სთქვი ნაღვლიანი რამე ქართლივით,
ან აზნაურის ქალზე ვიმღეროთ,
დარიალიდან გადავარდნილი
ხაზარეთისკენ მისცურავს წერო.

პოეტის ნაწარმოებთა გამოცემებში ეს ლექსი რედაქტირებული და შესწორებული სახითაა წარმოდგენილი. კერძოდ, გ. ლეონიძე ცვლის შემდეგ ადგილებს: მეორე სტრიქონი „მინდა მწუხარე ლექსი დავწერო“ იცვლება შემდეგნაირად: „და ისევ მინდა შენზე დავწერო“. მესამე სტროფის მეორე სტრიქონში „ელვარებს სხივი, როგორც ლამპარი“ პოეტი გვთავაზობს ასეთ პათეტიკურ ფორმას: „ელვარებს ხვავი თითქოს ლამპარი“ და რაც განსაკუთრებით საინტერესოა, ბოლო სტრიქონი „სთქვი ნაღვლიანი რამე ქართლივით, ან აზნაურის ქალზე ვიმღეროთ“ თავდაპირველად ასეთ

ცვლილებას განიცდის: „სტევი ნადვლიანი ძველი ქართლივით, ან ლამაზ ქალზე ერთად ვიმღეროთ“, ხოლო შემდგომ გამოცემებში მხოლოდ მეორე სტრიქონი გასწორდა დედნისეული სახით.

პოეტის მიერ საკუთარი ლექსების ტექსტის ცვლილებებთან დაკავშირებით თავის დროზე ყურადღება გაამახვილა გ. ლეონიძის ახლო მეგობარმა, პოეტმა შალვა აფხაიძემ, ოღონდ ეს პროცესი მან ლექსების შემდგომი დახვეწის პირობად მიიჩნია (აფხაიძე, 1988, გვ. 293). ახსნას არ საჭიროებს ის მიზეზი, რამაც ლექსის ტექსტობრივი ცვლილება აუცილებელი გახადა. გიორგი ლეონიძე იძულებული გახდა, ლექსისთვის ისეთი სახე მიეცა, რომელიც „ახალი დროის საქართველოს“ შესატყვისობაში დისონანსს არ შეიტანდა. ამ ცვლილებების შემდეგ ლექსმა მართლაც მიიღო ისეთი შინაარსობრივი დატვირთვა, რომლითაც მთლიანად წაიშალა ის იდეა, რისთვისაც ეს ნაწარმოები დაიწერა. ლექსი კი თავდაპირველი ვარიანტით, არც მეტი, არც ნაკლები, თავისუფალი საქართველოს მწუხარე საგალობელს წარმოადგენდა...

თავის დროზე ემზარ კვიციანიშვილი შენიშნავდა (2003, გვ. 62):

„გიორგი ლეონიძემ, ბევრი მისი ღირსეული თანამემამულის მსგავსად, ძალზე მწვავედ განიცადა საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვა (მანამდე გაზეთ „საქართველოში“ გამოაქვეყნა დღეისათვის უკვე კარგად ცნობილი, მტერზე შურისძიების გრძნობით ანთებული მცირე წერილი „არაგველნი“, სადაც ავბედითობის მომასწავებელი, ერის გამაფრთხილებელი მოქნილი ფრაზა გვხვდება „ტერორი დადის წითელი ჩოხით“). ახალგაზრდა კაცს გულს უკლავდა ის სასტიკი რეპრესიები, ოცინა წლებში რომ ტარდებოდა. პოეტის იმდროინდელი განცდები არეკლილია საბედისწერო, 1924 წლით დათარიღებულ სონეტში „საქართველო“.

არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ლექსი 1925 წელს დაიწერა. მაშინ, როდესაც ჯერ ერთი წელიც არ გასულიყო, რაც ჩაახშვეს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი აჯანყება და ყველა მისი სულისჩამდგმელი ან დახვრიტეს, ან დააპატიმრეს.

როგორც ჩანს, გიორგი ლეონიძე 1924 წლის აჯანყების დამარცხების შემდეგ განსაკუთრებით ბევრს ფიქრობს საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვაზე. ეს ქვეშეცნეულად ისახება 1924-1926 წლებში დაწერილ ლექსებში. პოეტის შვილიშვილი გიორგი ქავთარაძე გვიმოწმებს: „*საქართველო მისთვის ყველაფერი იყო, ყველაზე და ყველაფერზე აღმატებული: სულიერი რამ, თუ უფრო ღვთის დარი*“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 130).

პოეტს, ისევე როგორც არაერთ მის თანამედროვე მწერალს, თავისუფლება ენატრებოდა და როდესაც რეალობას თვალს უსწორებდა, ბუნებრივია, სევდა და განცდა ეუფლებოდა. აი, ცისფერ-ყანწელი ძმები, ჩვეულებრივ, ერთად არიან. დიდებული სადამოა, აქვეა თამუნია წერეთელი და გიორგი ლეონიძე ამით აღფრთოვანებულია, მაგრამ თამუნია ხომ ძველი საქართველოს აჩრდილია, ამიტომაც ამ შეხვედრით გამოწვეულ სიხარულს, ამ ვარდივით აყვავებულ გულზე გარდასული დიდების ამ ანარეკლს პოეტმა მხოლოდ სევდიანი ლექსი უნდა მიუძღვნას. სწორედ ამიტომ იწყება ლექსის ძველი ვარიანტი ასე: „ისევ აყვავდა გული ვარდივით, მინდა მწუხარე ლექსი დაწერო“. პატრიოტ ქართველებს გზა აებნათ, ზოგი დახვრიტეს, ზოგმა თავი მოიკლა ზოგიც საზღვარგარეთ გაიქცა და მართლაც გზაარეულ წეროს დაემსგავსა. სწორედ ამას უნდა გულისხმობდეს ლექსის შემდეგი სტრიქონები: „*დარიალიდან გადავარდნილი ხაზარეთისკენ მისცურავს წერო*“. წეროს გადაფრენა პოეტისათვის საბედისწერო წუთებთან ასოცირდება ლექსში „შემოდგომა“.

1927 წელს პოეტი წერს ლექსს „მეტივეები“ და მას უძღვნის მეგობარ პოეტს შალვა აფხაიძეს.. ამ ლექსში ტივი შედარებულია ნესტან-დარეჯანის კიდობანთან, ანუ კიდობანი არის ერთგვარი საპყრობილე, რომელშიც ნესტან-დარეჯანია დატყვევებული. ნესტანი კი ჯერ კიდევ აკაკისთან იქცა საქართველოს სახე-სიმბოლოდ. „მოჰყავდათ ტივი, ტურფად შეკრული, ვით კიდობანი ნესტან-ჯარისა“.

ლექსში პოეტს იქვე შემოაქვს ჩვენი ქვეყნის წარსულთან დაკავშირებული ისეთი სახე-სიმბოლოები, როგორცაა: „ბედკრული ნაციხარები“, აქაც ჩნდება „ლურჯი ყანები“ და ამ შემოგარენის თანხლებით, მეტივეებს „მოჰყავდათ ტივი მთას აშვებული, თითქოს მოჰყავდათ ბრძნულად ქვეყანა“. აქ საინტერესოა რამდენმე გარემოება: კერძოდ: ბუნებრივად დაისმევა კითხვა, ვინ იგულისხმა გიორგი ლეონიძემ მეტივეებში? საინტერესოა ლექსის შემდეგი ნაწილი, რომელშიც უკვე პასუხია მოცემული ამ კითხვაზე: „მეტივეები ჰგავდნენ მეომრებს“. ლექსის ქვეტექსტი შეიძლება იყოს ასეთი: მეტივეები ჰგავდნენ იმ მეომრებს, რომლებმაც უნდა გამოიხსნან ნესტან-დარეჯანი. საით მიჰყავთ ეს კიდობანი – ქვეყანა მის მესვეურებს? არავინ იცის, მაგრამ სწორ გზაზე რომ არ დგანან, ეს ამავე ლექსშია დაკონკრეტებული („თითქოს მოჰყავდათ ბრძნულად ქვეყანა“). ნესტან-დარეჯანი რომ საქართველოს სახე-სიმბოლოდ ჰყავს პოეტს წარმოდგენილი, ეს კიდევ უფრო ცხადი ხდება ლექსიდან „დავით გარეჯა“.

1930 წელს გიორგი ლეონიძე წერს ლექსს „ივრის პირად“, რომელშიც ასევე შემოაქვს საანალიზო ლექსში წარმოჩენილი წისქვილის თემა, „მველი სიმღერა“, „მთვარე – გულის გამაპობელი“, ბავშვობის განცდა და თმაგაწეწილი ტირიფები, ძველ ცხოვრებასთან დამშვიდობების ერთგვარ ნაღველს უკავშირდება.

პოეტის ამბივალენტობის განცდა შესანიშნავად გამოჩნდა ლექსში „ორი ფრინველი“, რომელიც 1947 წლით თარიღდება და სადაც პოეტი პირდაპირ საუბრობს გაორებულ სულიერ მდგომარეობაზე:

„ორი ფრინველი მოფრინავს
ორივე ქარის ქროლითა“,
ერთმა ცას ცეცხლი მოჰფინა,
ფრთებს აქნევს დაოქროილთა,
მეორე მოლაჟვარდოა,
ლურჯი – ციაგი ფრთებითა;
ერთი ხომ ჩემი სულია,
ნეტავ მეორე ვინ არი?
რა დიდი ხანი უვლია,
კიდევ ცაზეა მდინარი.

როგორც პოეტი გვეუბნება, ამ ორი ფრინველიდან ერთი მისი სულია, მეორე კი ქვეტექსტებში უნდა ამოვიკითხოთ. ესაა პოეტის რეალური ცხოვრება, რომელშიც მისი სული შფოთავს და იმას ვერ ამბობს, რასაც განიცდის. ამიტომაც ის გაორებულ ყოფაში.

განსხვავებით პაოლოსა და ტიციანისგან, მას ბევრი რამ აქვს საოცნებო. რთულ დროს გადაურჩა, ღმერთი დაეხმარა, რომ იმ ავმა დრომ მისი სიცოცხლეც არ გაიყოლა.

გიორგი ლეონიძის უთარილო ლექსებს შორის არაერთია, სადაც პოეტის განცდები პირდაპირ არის გადმოცემული. ამ ლექსებში პოეტი მიმართავს ისეთ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებს, რომელთა აღქმა მკითხველს არ გაუჭირდება. მის სულიერ მდგომარეობას ამძიმებს მამულის „დაჭრილი სულისკვეთება“ რაც ისევ ძველ საქართველოს, ძველივე სადარდელსა და ნაღველს და ავ დროებას უკავშირდება. პოეტის ეს განწყობილება კიდევ უფრო კარგად და შეუფარავად გამოჩნდა მის ერთ უთარილო ლექსში: „რა ლექსი გინდა, ჩემო დროება“.

კიდევ ერთ უსათაურო ლექსში „წვიმა... ნისლი... ვერასა ვხედავ“, პოეტს შემოაქვს სიტყვათა ასეთი წყვილი „იდუმალი წყლული“. სწორედ ამ იდუმალი სატკივართი იცხოვრა, ხალხის თვალში უბედნიერესმა მწერალმა გიორგი ლეონიძემ, რომელიც სინამდვილეში გულით უზარმაზარ ტკივილს დაატარებდა.

გიორგი ლეონიძის შემოქმედებაში ეროვნული წყლულების თემა ცალკე საძიებელია. ისევე როგორც არ მინავთ „სამარის წყლულებს“, არ მინავს პოეტის წყლულებსაც, რადგან როგორც

თვითონ ამბობს: „დროება შემხვდა მე უჯამური, პოეტი ვიყავ, ისიც ქართველი“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 558-559).

ეპოქასთან პოეტის მიმართების საკითხი კიდევ უფრო კარგად იკვეთება ლექსში „წამიღებს სევდა წიწამურული“, რომელშიც გიორგი ლეონიძე თავის რეპრესირებულ მეგობრებს იხსენებს. არსებული რეალობის გათვალისწინებით გასაგებია პოეტის ამოძახლი: „*ნუღარ შრიალებ ოქროს ყანაო, მაცალე შენი წყალულები ვთვალო*“ (ლეონიძე, 2001, გვ. 609). ეს წყალულები, ეს ტკივილი, რომელსაც პოეტი მთელი ცხოვრება გულთ დაატარებდა უშუალოდ უკავშირდება ქვეყნის წართმეულ თავისუფლებას. ლექსში „პოეტი მუდამ ალამდარია“ გიორგი ლეონიძე წერს: „*თავისუფლების ხე უყვარს პოეტს*“. ამკარაა, რომ გიორგი ლეონიძე თავის ცნობიერებაში, გულში სულ ახარებდა ამ ხეს, თავისი ფიქრებითა და მომავლის იმედით ასაზრდოებდა, მაგრამ ამას გაცხადებულად ვერ ამბობდა. ამიტომაც, როგორც იკვეთება, ის დამნაშავედ გრძნობდა თავს წინაპართა წინაშე, მათ მზერას თვალს ვერ უსწორებდა, თუმცა სამშობლო კომპის „ულონო მცველი“ – გიორგი ლეონიძე, არც არასოდეს დაშორებია მას ფიქრით და საქმით,

დავუბრუნდეთ ისევ ლექსს „ღამე ივერიისა“:

საქართველო დახანძრებულია, ნაავადარია, ულამაზესი ყანები ბელღებშია გამოკეტილი, ისევე როგორც ქვეყნის თავისუფლებას გამოკეტილი იმპერიის მარწუხებში: „*სთვლემენ ბელღებში ლურჯი ყანები, ელვარებს სხივი როგორც ლამპარი*“. ბოლო სტრიქონის ადრინდელი (წარმოდგენილი) ვარიანტი ბევრად უფრო რეალურია, ვიდრე შემდგომი კონიექტურა „*ელვარებს ხვავი თითქოს ლამპარი*“. რამდენადაც ბუნებრივია სხივისა და ლამპრის შედარება, იმდენად არაბუნებრივია ხვავისა და ლამპრის შედარება.

ძალზე საინტერესოა უკანასკნელი სტროფის პირველი სტრიქონი: „*სთქვი ნაღვლიანი რამე ქართლივით*“. პოეტი პირდაპირ ამბობს, რომ მისი თანამედროვე ქართლი ნაღვლიანია (რაკი დახანძრებულია, ბუნებრივია, ნაღვლიანიც უნდა იყოს). ასევე ნაღვლიანია თავადაზნაურთა უმძიმესი ხვედრიც, რომლის შესახებ ზღაპრის მოყოლას პოეტი სიმბოლურად თხოვს მეწისქვილეს: „*სთქვი ნაღვლიანი რამე ქართლივით, ან აზნაურის ქალზე ვიმღეროთ*“.

წისქვილისა და მეწისქვილის შემოტანა ლექსში ძალზე ბუნებრივია, რადგან ცხოვრების ჩარხიც წისქვილის დოლაბივით ტრიალებს და ეს მუდმივი ცვლილების არსი ყველაზე უკეთ სწორედ მეწისქვილემ იცის.

და ისევ ლოგიკური დასასრული: თავადაზნაურობაც თავის ქვეყანასავით ისევე გზადაკარგულია ამ ახალ დროში, როგორც „*დარიალიდან ხაზარეთისაკენ გადავარდნილი წერო*“.

ასე მივედით მთავარ სათქმელამდე. რას უნდა გულისხმობდეს ლექსის სათაური? ვითომ ივერიის ერთ ჩვეულებრივ ღამეს, როგორც ამას ამ ლექსის არაერთ ანლიზში ვკითხულობთ? – ვფიქრობთ არა. როდესაც გიორგი ლეონიძეს ღამის პეიზაჟის აღწერა სურს, ის იძლევა სიტყვათა ჩვეულებრივ წყობას „*ივრის ღამე*“, „*ქართლის ღამე*“, მაგრამ აქ სიტყვათა პოსტპოზიციური წყობით, და „*ივერიის*“ შემოტანით ყურადღებას ამახვილებს თავისი ქვეყნის მდგომარეობაზე. იმაზე, რომ ივერია ღამის წყვილია დამია ჩადირული, რომ იგი დახანძრებულია. ლექსის მეორე სტროფიც ხომ ასე იწყება: „*დახანძრებული წევს ივერია*“. წევს და არა დგას, ის წაქცეულია, თავისუფლებაწართმეული, მიძინებული. მთვარე კი – ეს ზეციური მნათობი სოფლის გუბეშია ჩავარდნილი. ასე დაინახა პოეტმა სოფლის ტალახიან გუბეში გაჩრილი (აქაც გამოკეტილი) მთვარე.

ლექსი მეტად მელანქოლიურია. თუმცა „*მტკვარზე ნარები უკრავენ თარებს*“ და „*მეტივეებიც სადღაც მღერიან*“, მაინც წუხილია, დაახლოებით ისეთი ილია რომ იტყოდა: „*ღიღინი იგი ჩამრჩენია გულს, მწუხარე არის ვით გლოვის ზარი*“.

როგორც ვთქვით, საქართველოს თავისუფლება „*საიმედოდაა*“ გამოკეტილი, მაგრამ პოეტის გულში მაინც „*ელვარებს სხივი როგორც ლამპარი*“ და ამიტომაც მას სურს მოისმინოს ზღაპარი (ამბავი) იმის შესახებ, თუ როგორ „*ჩალაგდნენ ყველა დროის ჩინგის-ხანები*“ და რომ ამ დროის ჩინგის-ხანებიც ჩალაგდებიან. იმედის ლამპარიც ამიტომ ელვარებს. ახლა კი მეწისქვილემ უნდა სთქვას პოეტის თანამედროვე ქართლივით სევდიანი ამბავი, ან ერთად უმღერონ საქართველოს

მძიმე ხვედრის ცოცხალ განსახიერებას თამუნია წერეთელს, რომელმაც საკუთარ მხრებზე გადაიტანა ეპოქის ყველა სიკვდილი. ამიტომ იწერება ეს სევდიანი ლექსი და ამიტომ შესტირის ავტორი ბნელში ჩაძირულ ივერიას.

მერე დრომ თავისი გაიტანა. პოეტიც „შეეჩვია“ არსებულ რეალობას და ეპოქის შესატყვისი ნაწარმოებებიც უხვად შექმნა, მაგრამ გულში მუდამ დაატარებდა იმ საოცარ ტკივილსა და სინანულს, თავისი ქვეყნის თავისუფლების ნატვრა რომ ერქვა.

ამ თვალსაზრისს გვიმტკიცებს პოეტის რამდენიმე ექსპრომტი, რომელთაგან გამოვყოფთ ერთს.

გიორგი ლეონიძეს იმედი ჰქონდა, რომ ქართველები კვლავ დაიბრუნებდნენ ძველ დიდებას, ეს იყო მისი უპირველესი სურვილი. ამის დასტურად კი პოეტის ერთი უცნობი ექსპრომტიც გამოდგება.

1960 წლის 15 მაისია. ხაშურის რაიონის საზოგადოებრიობა შეხვედრას უწყობს საქართველოს სახალხო პოეტს გიორგი ლეონიძეს.

შეხვედრის დასასრულს ხაშურელი მოსწავლე გოგონა ციცინო ბურნაძე, რომელიც საკუთარი ლექსით მიესალმა პოეტს, კვლავ მიეახლება მას და რვეულში ავტოგრაფის გაკეთებას თხოვს. პოეტი ოდნავ დაფიქრდება, მერე კიდევ ერთხელ შეხედავს გოგონას და იქვე რვეულის ყდაზე წერს ექსპრომტს:

ჩვენი შრომა, ჩვენი გარჯა,
ჩვენი ჩანგის სიმთა ჟღერა,
თქვენთვის გვინდა მომავალნო,
თქვენი ვარდის გასაშლელად.
ვით ვიბრძოდით მამაცურად,
თქვენ იშრომეთ ისე მტკიცედ
და ის დროშა ასწით მალა,
რომელიც ჩვენ დავიფიცეთ.

პოეტის შვილიშვილი გიორგი ქავთარაძე უაღრესად საინტერესო სტატიაში „ლეონიძე და საქართველოს თავისუფლების იდეა“ წერს:

„პოემა „სამგორში“ საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობის პოლიტიკურ დანიშნულებას ქვეყნის თავისუფლებისათვის ბრძოლა რომ წარმოადგენს, მკაფიოდ არის გამოვლენილი თვით ამ პოემის მთელი პათოსით, რომელიც თუმცა მძაფრ წინააღმდეგობაში მოდიოდა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი პერიოდის საქართველოში გაბატონებულ საზოგადოებრივ მსოფლმხედველობასთან; ამის გამო ლეონიძემ პოემის დაწერიდან ერთი წლის შემდეგ, 1948 წელს, მძაფრი კრიტიკა დაიმსახურა გაზეთ „კომუნისტის“ მიერ გამოქვეყნებულ წერილში „სიმბოლოზმის ნამსხვრევები“. პოეტი კი წერდა:

„ჩვენ კი სხვა ქვეყნად არ ვეძებთ ოქროს,
არ გაგვიშლია მისთვის აფრები,
თავისუფლების ვართ მამებარი,
ზედ მშობელ მიწას დავეკაფებით!“

ან კიდევ:

„მაგრამ გულისთქმა საქართველოში
ყველასი ერთი იყო უკლებლად:
–ნემსში გავძვრებით, ცეცხლში დავდნებით
და მოვიპოვებთ თავისუფლებას!...“

რა თქმა უნდა, გიორგი ლეონიძემ კარგად იცოდა, რომ სიცოცხლეში ვეღარ მოესწრებოდა თავის ოცნებას – დამოუკიდებელ, თავისუფალ საქართველოს, ამიტომაც ნიშანდობლივია „ნატვრის ხის“ ჩორეხზე გადატანილი მისი სიტყვები: „ვერ მოესწრო ნასურვილარის გაცხადება, ვერ იხილა სამშობლო გაცისკროვნებული; არ ეღირსა თავისი ქვეყნისა და ხალხის კარგად ყოფნის სიხარული...“, იგი ხომ თვითონ იყო „სამშობლოს დარდით მოავადე“ ჩორეხის პროტოტიპი! ეს „ავადობა“ არც მის პოეზიას დაკლებია“ (ქავთარაძე, 2008, გვ. 14).

აღბათ, მკითხველისათვის გასაგებია, ციტირებულ ექსპრომტში რომელ დროშას გულისხმობდა პოეტი. მას იმედი ჰქონდა, რომ მოვიდოდა დრო, როცა ახალგაზრდა თაობა ძველი საქართველოს დროშას კვლავ ააფრიალებდა. ეს სურვილი და ქვეყნის თავისუფლებაზე ფიქრი პოეტს სიცოცხლის ბოლო წუთებამდე სდევდა,

გამოყენებული ლიტერატურა:

- აფხაიძე, შ. (1988). მახსოვს მარადის, თბილისი: „მერანი“.
- კვიციანიშვილი, ე. (2003). ქართული სიტყვის ბაზიერი, თბილისი: „თეთრი გიორგი“.
- ლეონიძე, გ. (2000). საქართველოს ცრემლები, თბილისი: „გამომცემელი გიორგი ქავთარაძე“.
- ლეონიძე, გ. (2001). ქართველი მწერლები სკოლაში, თბილისი: „დია“.
- ლეონიძე, გ. (2001). შემდგენელი თამარ ბარბაქაძე, თბილისი: „საარი“.
- ქავთარაძე, გ. (2008). ლეონიძე და საქართველოს თავისუფლების იდეა, გაზეთი. ლიტერატურული მესხეთი, 10(118), ოქტომბერი.

References:

- Afxaidze, Sh. (1988). Makhsovs maradis [I remember forever]. Tbilisi, publishing house „Merani“.
- Kavtaradze, G. (2008). Giorgi Leonidze da sakartvelos tavisuplebis idea. [Giorgi Leonidze and the idea of Georgian freedom]. Literaturuli Meskheti, 10(118), October 2008.
- K'vitaishvili, E. (2003). Kartuli sitq'vis bazieri. [Tamer of the Georgian word]. Tbilisi, publishing house „Tetri Giorgi“.
- Leonidze, G. (2000). Sakartvelos tsremlebi [Tears of Georgia]. Poetry, Restorator, typesetter, prof-reader, compiler, editor and publisher: Giorgi Leon Kavtaradze.
- Leonidze, G. (2001). Kartveli mts'erlebi sk'olashi. [Georgian writers at school]. Tbilisi: „dia“.
- Leonidze, G. (2001). Rcheuli leksebi, p'oemebi, avt'obiografia, mogonebani, ts'erilebi Giorgi leonidzis shemokmedebaze. [Selected poems. Sonnets. Autobiography. Recollections. Article about the poetry Giorgi Leonidze]. Editor-compiler: Tamar Barbakadze, Tbilisi: „Saari“.